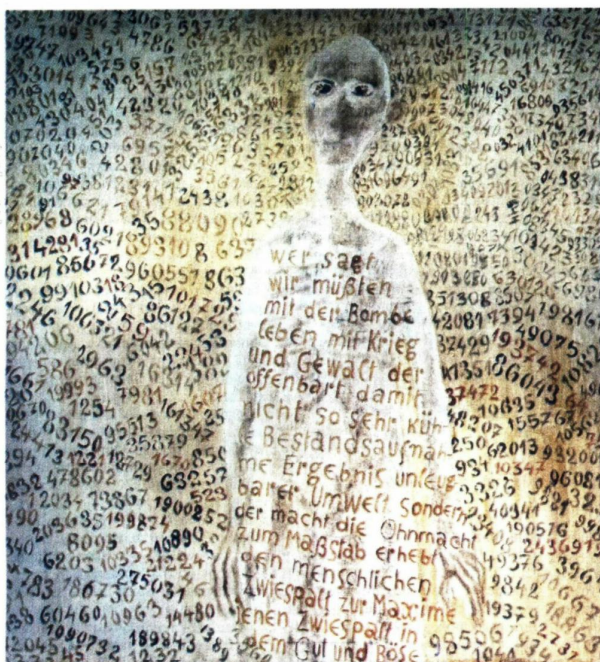

Серија крокија настала у паклу Маутхаузена

На поставци „Маутхаузен 106621“ (1967–2017) у Дому војске, изложене су слике и цртежи Милоша Бајића, настали унутар злогласног логора, педесет година након премијерног приказивања

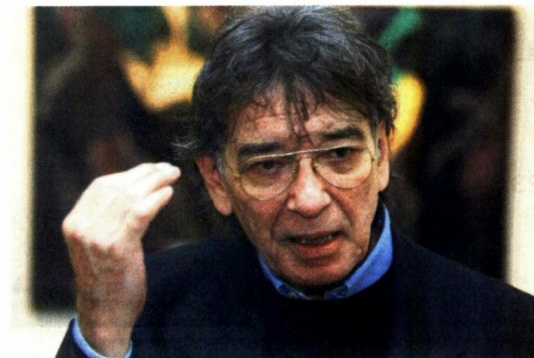
„Зар морамо живети са бомбама и насиљем“, 1966, уље на платну

Број 106621. У једном времену, нама тешко замисли-вом, представљао је једног човека. Био је то број који је у Маутхаузену имао Милош Бајић (1915–1995). На његовим делима, реминисценцијама на логорски ужас, он је свеприсутан, мада не нужно у том редоследу цифара – бројеви се роје на скоро свакој слици, написани на ивици платна, уметнути у врлогу тела, отиснути чак и у беона-чима испијених фигура, које покушавају да избегну смрт. Тешко је не претрнути пред тим приказима. На изложби „Маутхаузен 106621“ (1967–2017) у Дому војске, на којој су до 27. новембра изложени и Бајићеве цртежи, настали унутар злогласног места, од данас у 18 сати налазиће се ексклузивно и три слике из Војног музеја, које припадају истом циклусу. Оне

су напорима Фондације Милош Бајић рестауриране, реч је о делима која носе наслове: „Зар морамо живети са бомбама и насиљем“, „Маутхаузен – опомена“ и „Суна“, насталим 1966. Пре тачно пола века у овом истом месту, које је током Другог светског рата било седиште главне команде Гестапоа за јужни Балкан, премијерно су пред публиком били Бајићеве цртежи и слике из овог опуса, који носи име по месту страдања из којег је, срећом, познати уметник изашао жив. Данас је избор радова употпуњен и једним куриозумом: Бајићевим цртежима, које је његов логорски друг, др Драхомир Барта, сакупио боравећи са њим у заточеништву и које му је, повезане у две свеске, донео након ослобођења, истиче у пратећем каталогу Јелена Кнежевић. Оно што је наш познати сликар

покушавао да прикаже, а можда тиме и превазиђе, најбоље је описао он сам, говорећи уједно и о свом сликарском проседу који се мењао: „Негде између каменолома и крематоријума налазила се замисљена граница између живота и смрти, људског постојања и депела. У том безизлазу све је било срачунато на уништавање људи. За логорске власти њихова имена нису била важна. Сцене ужаса са којима сам се суочио нису ми дале мира. Од реално документарног цртежа прешао сам на експресију, која ми је била ближа. Трагајући даље за изразом и ослобађајући га, отишао сам до апстракције али тема насиља ме није напуштала. Олбацијући непотребно и тражићи у свему нови смисао, зашао сам у простор нове фигурације.“

Његов син, редитељ Дарко Бајић са осталим члановима породице про-

Дарко Бајић

Слика „Смрт у ходу“ изазвала полемике још 1958.

Јавности је представљено и дело „Смрт у ходу“, настало пре осталих слика које се баве страдалачком тематиком. Оно је била изложено на једној од поставки „Децембарске групе“.

– Одмах је изазвала полемике. Расправљало се, наиме, о томе да ли би таква тема требало да буде на уметничким сликама. Постојао је извесан отпор околине, али је тежња да своју тескобу избаци из себе победила у њему и он је ипак наставио у том правцу – евоцира успомене Дарко Бајић.

ше године започео је реализацију интернационалног пројекта „Маутхаузен“ – поред документарног филма о страдањима на страшиштима током Другог светског рата он подумева и обележавање педесетогодишњице поставке из 1967. Говорећи за „Политику“, нашао се у необичној ситуацији. Попут осталих посматрача, који су у том тренутку били у галерији, и он лично био је у дијалогу са делима уметника као да и јесте и није његов отац у питању.

– Иако су ми дела позната из приватне перспективе, увек је посебан изазов када их видим изложене у галерији. Тада сам, у ствари, најближи уметничким осећањима и енергији. У прилици да заиста комуницирам са њим. У овом случају тај стваралац је и мој отац, а његови радови су и сада велином распоређени управо онако како их је разместио на тој првој поставци. Посебан квалитет сваког уметника је способност да и највеће трагедије исказе уз присуство духа, који из тих дела онда еманира. Управо ова изложба сведочи и том таленту који је мој отац имао, јер његове слике и данас комуницирају са публичком несмањеном снагом. Као да се на њима не виде све протекле деценије, као да говоре не само о злу које је било, већ и злу које ће доћи – прича Бајић додајући да нас време у којем живимо ломи на многим пољима, што је

видљиво посебно на глобалном тржишту, на којем сви као да опет постајемо бројеви, губећи имена.

Радови које је нацртао и насликао Бајићев отац (уједно и стриц нашег вајара Мрђана Бајића) сведоче о томе да свако зло човек може да преживи.

– Када пажљивије погледате цртеже настале у логору, увиђате да су неки, заправо, само крокији, настали у великој брзини, у ситуацијама у којима је пролонгирано цртање било ризик за губитак живота, док су неки детаљно урађене студије карактера портретисане особе. Када у тим параметрима размислимо, увиђам још једну вредност његовог рада, а то је што је био свестран, апстрактни сликар по одређењу али и одличан цртач. У она времена, педесетих и шездесетих година, изузетно се ценило то да је ваш стил кохерентан и да илете холум који је препознатљив. Милош је управо радио супротно. Био је разбуршан човек, пун енергије, који је увек трагао за новим начинима да се изрази. Од фигурације до ослобађања линије. Од мрака Маутхаузена до светлости космоса – објашњава наш саговорник и долаже да је у сарадњи са галеријом која је домаћин изложбе урађено допуњено издање монографије у којој је објављен цео циклус „Маутхаузен“, а чији је уредник био лично Милош Бајић.

Милица Димитријевић